

سازمان حقوق بشر هانا

گزارش سالانه

2025

وضعیت حقوق بشر در کردستان ایران

این گزارش از اول ژانویه ۲۰۲۵ تا
۳۱ دسامبر ۲۰۲۵ را در بر میگیرد.

✉ hana@hanahr.org

🌐 hanahr.org

ژانویه 2026

گزارش سالانه

2025

گزارش سالانه در مورد
وضعیت حقوق بشر در کردستان ایران

تهیه شده توسط
سازمان حقوق بشر هانا

Copyright ©2026 Hana Human Rights Organization

All rights reserve

فهرست مطالب

- خلاصه گزارش - ص ۴
- ۱. پیشگفتار - ص ۵
- ۲. روش تحقیق - ص ۵
- ۳. موازین حقوق بشری قابل اعمال - ص ۶
- ۴. یافته‌ها - ص ۶
- ۴.۱. حق حیات و مجازات اعدام - ص ۶
- ۴.۲. خشونت مرزی و کشتار علیه کولبران و کاسبکاران مرزی - ص ۷
- ۴.۳. مین‌های زمینی و بقایای انفجاری جنگ - ص ۸
- ۴.۴. بازداشت‌های خودسرانه و بازداشت کودکان زیر ۱۸ سال - ص ۹
- ۴.۵. شرایط غیراستاندارد بازداشت، مرگ تحت بازداشت و مجازات‌های غیرانسانی - ص ۹
- ۴.۶. کشتار غیرنظامیان و درگیری‌های مسلحانه - ص ۱۰
- ۵. حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی - ص ۱۰
- ۵.۱. ایمنی کار و سرکوب نهادهای کارگری - ص ۱۰
- ۵.۲. بحران سلامت روان و آمار خودکشی - ص ۱۱
- ۵.۳. خشونت مبتنی بر جنسیت و قتل‌های موسوم به «ناموسی» - ص ۱۱
- ۵.۴. کنشگران محیط زیست و ناکارآمدی‌های ایمنی عمومی - ص ۱۲
- ۶. اعتراضات ۲۸ دسامبر ۲۰۲۵ (ادامه‌دار) - ص ۱۲
- ۷. نتیجه‌گیری - ص ۱۳
- ۸. توصیه‌ها - ص ۱۴

خلاصه گزارش

بر اساس این گزارش سال گذشته وضعیت نقض حقوق بشر در کردستان بشدت افزایش یافته است. نتیجه تحقیقات هانا مبین افزایش چشمگیر اجرای مجازات اعدام، تداوم خشونت مرگبار در مرزها، نقض فاحش حقوق متهمین در ایام بازداشت از جمله محرومیت از خدمات درمانی، مرگهای مشکوک تحت بازداشت، و اعمال مجازاتهای بدنی غیر انسانی و تحقیر آمیز است.

بر این اساس هانا توانسته ۲۰۵ مورد اعدام را که در سال ۲۰۲۵ در کردستان اجرا شده، راستی‌آزمایی و تایید کند. اعدام‌ها در کردستان نسبت به سال ۲۰۲۴، ۶۵ درصد افزایش یافته است. افزون بر این الگوی جغرافیایی، پایش مبتنی بر هویت اثنیکی نیز دست کم ۲۶۰ زندانی گرد را که در سال ۲۰۲۵ در سراسر ایران اعدام شده‌اند، ثبت کرده است. این امر نگرانی‌ها را نسبت به اعمال زائدالوصف اعدام در خصوص گُردها، دامن می‌زند.

در مناطق مرزی، هانا ۶۱ مورد از کشته یا زخمی شدن کولبران و کاسبکاران مرزی را راست آزمایی و تایید می‌کند. از میان کشته‌شدگان، ۲۰ نفر با شلیک مستقیم نیروهای مرزبانی و امنیتی ایران جان باخته‌اند. مین‌های زمینی همچنان تهدیدی پایدار علیه حیات و تمامیت جسمانی غیرنظامیان است. در کردستان، هانا ۱۳ مورد آسیب ناشی از انفجار مین را ثبت کرده که شامل چهار کودک زخمی نیز می‌شود. شایان ذکر است در سال ۲۰۲۵ دست کم ۴۳ قربانی مین یا بقایای انفجاری جنگ در کل کشور گزارش شده است.

بازداشت‌های خودسرانه در مقیاس گسترده ای افزایش یافته است. هانا ۸۲۷ مورد بازداشت شهروندان گرد را ثبت کرده که شامل ۵۶ زن و ۲۹ مورد کودک زیر ۱۸ سال است.

در پایان سال گزارش‌دهی، موج تازه‌ای از اعتراضات در سراسر کشور آغاز شده است. اعتراضات از ۲۸ دسامبر ۲۰۲۵ و در پی فشار شدید اقتصادی و فروپاشی ارزش پول ملی در مقابل دلار آمریکا شروع شد. گزارش‌ها عامل اولیه را تعطیلی کسب‌وکارها توسط بازاریان در بازار بزرگ تهران و سپس گسترش اعتراضات به استان‌های دیگر توصیف می‌کنند. چون این رخدادها در روزهای پایانی دوره گزارش‌دهی آغاز شده و به سال ۲۰۲۶ تسری یافته، هانا آن را در گزارشات ماهانه و موضوعی و ویژه در سال پیش روی گزارش خواهد نمود.

پیشگفتار ۱.

سازمان حقوق بشر هانا این گزارش را در خصوص مستندسازی و ارزیابی حقوقی وضعیت حقوق بشر در کردستان در سال ۲۰۲۵ منتشر می‌کند. مخاطبان این گزارش شامل قربانیان و خانواده‌های آنان، کنشگران جامعه مدنی، حقوقدانان و وکلای دادگستری، روزنامه‌نگاران، و نهادهای بین‌المللی است که به مستندات معتبر و مبتنی بر معیارهای مستندسازی در حقوق بین‌الملل بشر، هستند. الگوهای نقضی که در این گزارش ثبت شده، نشان می‌دهد نقض حقوق بشر در کردستان صرفاً رخدادهای مقطعی یا موردی نیستند؛ بلکه بازتاب نوعی حکمرانی امنیتی پایدارند که در آن اجرای تنبیهی و ضعف سازوکارهای پاسخگویی، به طور نظام‌مند دامنه حمایت‌های حقوقی را محدود می‌کند، به ویژه برای اقلیت‌ها ملی مذهبی و افرادی که در فعالیت‌های مدنی مشارکت دارند. در بسیاری از موارد، تضمین‌هایی که باید قدرت مطلق دولت را مهار کنند، به تشریفات اداری غیر الزام آور تقلیل یافته‌اند؛ در حالی که ابزارهای قهر، زیر عنوان‌های گسترده «امنیت» و «نظم عمومی» توسعه می‌یابند.

روش تحقیق ۲.

این گزارش بر پایه مستندسازی میدانی و راستی‌آزمایی از طریق شبکه‌های هانا، مصاحبه با خانواده‌های قربانیان و شاهدان و در حد امکان تطبیق با اطلاعات مربوط به بازداشت و پرونده‌ها تدوین شده است. نیازمند تصریح است با توجه به فعالیت معاونت ضد اطلاعات نهادهای امنیتی و تولید اخبار نادرست، هانا بصورت آگاهانه رویکردی بسیار محتاطانه در راستی‌آزمایی و تایید وضعیت نقض حقوق بشر بکار می‌گیرد. بنابراین وضعیت‌هایی که برخوردار از حداقل معیارهای اعتبار قابل تأیید نباشند، در آمارهای نهایی وارد نمی‌شوند. به دلیل مخاطرات امنیتی، جزئیات هویتی منابع، مگر آنکه از پیش عمومی و مستقلاً قابل تأیید باشد، منتشر نمی‌شود. هانا در همه مراحل مستندسازی، امنیت قربانیان، خانواده‌ها و مطلعان را در اولویت قرار می‌دهد؛ از جمله با مدیریت دقیق مواد حساس و انتشار محتاطانه به منظور پیشگیری از اقدام تلافی‌جویانه توسط نهادهای امنیتی جمهوری اسلامی ایران است.

۳. موازن حقوق بشری بین‌المللی قابل اعمال

دولت ایران از سال ۱۹۶۶ عضو معاهدات بنیادین حقوق بشری از جمله میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، و از ۱۹۸۹ ملتزم به کنوانسیون حقوق کودک است. بنابراین، استانداردهای حقوق بشری مصرح در این معاهدات، مبنای حقوقی ارزیابی تعهدات حقوق بشری جمهوری اسلامی ایران در این گزارش است.

در گزارش همچنین از استانداردهای پذیرفته‌شده و اجرایی سازمان ملل استفاده شده که الزامات معاهده‌ای را به زبان اجرایی و عملی روشن می‌سازند؛ از جمله اصول پایه سازمان ملل درباره به‌کارگیری زور و سلاح گرم توسط مأموران اجرای قانون، قواعد حداقل استاندارد برای رفتار با زندانیان (قواعد ماندلا)، پروتکل مینه‌سوتا درباره تحقیق در مرگ‌های بالقوه غیرقانونی، و دستورالعمل‌های مرتبط با پروتکل استانبول در مستندسازی شکنجه و بدرفتاری.

۴. یافته‌ها

یافته‌های زیر، مهم‌ترین الگوهای مستندسازی شده نقض حقوق بشر توسط هانا در سال ۲۰۲۵ را انعکاس می‌دهد. هر بخش داده‌های راستی‌آزمایی‌شده را ارائه و استانداردهای نقض شده حقوق بشری را بیان می‌دارد.

۴.۱. احق حیات و مجازات اعدام

الزامات معاهده‌ای: ماده‌های ۶ و ۱۴ میثاق حقوق مدنی و سیاسی.

هانا تایید می‌کند طی سال گذشته ۲۰۵ مورد اعدام در کردستان اجرا شده است. پایش سراسری ۱,۹۲۲ اعدام را در کل ایران گزارش کرده و سهم کردستان را ۹/۶ درصد از کل اعدام‌ها نشان می‌دهد. اعدام‌ها در کردستان نسبت به ۲۰۲۴ ۶۵ درصد افزایش داشته است.

تفکیک اعدام‌های کردستان بر حسب عنوان اتهامی (جمعا ۲۰۵ مورد):

مورد به اتهام قتل عمد ۱۰۶

مورد به اتهام جرایم مرتبط با مواد مخدر ۸۶

مورد به اتهام تجاوز ۳

مورد به اتهام سرقت مسلحانه ۴

زندانی سیاسی با اتهام جاسوسی برای اسرائیل ۴

زندانی عقیدتی ۲

اعدام زندانیان سیاسی سال ۲۰۲۵ عبارتند از:

حمید حسین‌نژاد حیدرلو (۲۱ آوریل)، ادريس عالی، آزاد شجاعی و رسول احمد رسول (۲۵ ژوئن)، مهدی اصغرزاده (۶ اوت)، و سامان محمدی خیاره (۴ اکتبر).

پایش مبتنی بر هویت اتمیکی نیز دست کم ۲۶۰ زندانی گرد را که در سال ۲۰۲۵ در سراسر ایران اعدام شده‌اند، ثبت کرده است. این عدد، اعدام‌های گردها را در کل ایران شامل می‌شود، حتی اگر خارج از استان‌های کردستان انجام شده باشد.

مجموع داده‌های جغرافیایی و هویتی نشان می‌دهد ج گردها در معرض توسیع مجازات اعدام قرار دارند.

بر اساس ماده ۶ میثاق، مجازات اعدام تحت محدودیت‌های سخت‌گیرانه ماهوی و شکلی قرار دارد. حق حیات باید همراه با تضمین‌های دادرسی عادلانه در ماده ۱۴ در پروسه رسیدگی قضایی تضمین شود. هر اعدام ناشی از محکومیتی که در نتیجه نقض‌های نظام‌مند دادرسی عادلانه به دست آمده باشد، نقض فاحش تعهدات بین‌المللی است. در مواردی که دسترسی به وکیل سلب می‌شود، رسیدگی بر اجبار و اعترافات اخذشده تحت فشار مبتنی است، یا دادگاه‌ها (عموما دادگاه‌های انقلاب) بدون شفافیت عمل می‌کنند، موجب بی اعتباری و عدم مشروعیت آرای اصداری است.

۲.۴ خشونت مرزی و کشتار علیه کولبران و کاسبکاران مرزی

الزامات معاهده‌ای: ماده‌های ۶ و ۹ میثاق حقوق مدنی و سیاسق و اصول پایه سازمان ملل درباره به‌کارگیری زور و سلاح گرم. هانا در سال ۲۰۲۵ ۶۱ مورد از کشته یا زخمی شدن کولبران و کاسبکاران مرزی را مستند کرده است. ۲۷ نفر کشته و ۳۴ نفر زخمی شده‌اند.

کشته‌شدگان (۲۷ نفر):

نفر با شلیک مستقیم نیروهای مرزبانی و امنیتی ۲۰
نفر بر اثر یخ‌زدگی و کولاک ۷

نفر بر اثر تصادفات جاده‌ای ۳

زخمی‌ها (۳۴ نفر):

نفر با شلیک مستقیم ۳۰
نفر بر اثر انفجار مین که به معلولیت یا قطع عضو انجامیده است ۳
نفر بر اثر سقوط که به معلولیت انجامیده است ۱

هانا همچنین بازداشت و زندانی شدن پنج کولبر را ثبت کرده است. استانداردهای بین‌المللی در خصوص رفتار پلیس و نیروی انتظامی، ضرورت و تناسب سخت‌گیرانه در استفاده از زور را الزامی می‌داند. استمرار شلیک به کولبران، نگرانی‌های جدی را ذیل حق حیات و ممنوعیت خشونت خودسرانه ایجاد می‌کند، به ویژه زمانی که تحقیق مستقل و پاسخگویی مؤثر قضایی در این زمینه وجود ندارد. الگوی ثبت‌شده همچنین نشان می‌دهد حاکمیت به جای برخورد حقوق‌محور با فعالیت‌های اقتصادی مبتنی بر بقا و امرار معاش، آن را مسئله‌ای امنیتی تلقی می‌کند و با سیاست‌های امنیتی مرگبار پاسخ می‌دهد.

۳.۴. مین‌های زمینی و بقایای انفجاری جنگ ایران و عراق

الزامات معاهده‌ای : ماده ۶ میثاق حقوق مدنی و سیاسی و ماده ۳ کنوانسیون حقوق کودک. در کردستان، هانا در سال ۲۰۲۵ ۱۳ مورد آسیب ناشی از انفجار مین را ثبت کرده است. چهار نفر کشته و نه نفر زخمی شده‌اند که چهار کودک نیز در میان زخمی‌ها هستند. پایش سراسری، دست کم ۴۳ قربانی مین یا بقایای انفجاری جنگ را در سال ۲۰۲۵ گزارش کرده است.

این انفجارها یادآوری تعهد مثبت دولت برای حفاظت از جان افراد در برابر تهدیدهای قابل پیش‌بینی است. در مواردی که کودکان آسیب می‌بینند، اصل بالاترین مصلحت کودکان، دولت را مکلف به اقدامات پیشگیرانه و حمایتی مضاعف می‌سازد؛ از جمله نقشه‌برداری و پاکسازی، هشدار عمومی، و حمایت از قربانیان. تکرار این حوادث نشان می‌دهد شهرهای مرزی صرفاً با میراثی بجای مانده از جنگ روبه‌رو نیست، بلکه با نادیده انگاری سیستماتیک در حفاظت و پیشگیری از اشخاص در خطر مواجه است. این هم جزیی از نگرش امنیتی نظام حاکم به کردستان است.

۴.۴ بازداشت‌های خودسرانه و بازداشت کودکان زیر ۱۸ سال

الزامات معاهده ای: ماده‌های ۹، ۱۴، ۲۴ و ۲۶ میثاق حقوق مدنی و سیاسی و ماده‌های ۳، ۳۷ و ۴۰ کنوانسیون حقوق کودک.

هانا در سال ۲۰۲۵ ۸۲۷ مورد بازداشت شهروندان گُرد را ثبت کرده که شامل ۵۶ زن و ۲۹ کودک زیر ۱۸ سال است. هانا همچنین صدور حکم اعدام برای ۹ شهروند گُرد و صدور احکام حبس برای ۸۸ نفر را ثبت کرده است. در میان این ۸۸ نفر، شش روحانی نیز وجود دارد و مجموع احکام آنان به ۲۶۵ سال زندان می‌رسد. بازداشت‌ها نسبت به ۲۰۲۴، ۲۹ درصد افزایش یافته است.

حقوق بین‌الملل بشر، بازداشت خودسرانه را ممنوع می‌کند و دسترسی فوری به نظارت قضایی را اجباری می‌داند. کنوانسیون حقوق کودک در مورد کودکان معیار سخت‌گیرانه‌تری دارد: سلب آزادی باید آخرین راهکار و برای کوتاه‌ترین مدت مناسب باشد و با تضمین‌های ویژه کودکان و رویکرد اصلاحی و حمایتی همراه شود. هرگاه بازداشت به ابزار بازدارندگی یا ارباب تبدیل شود، به ویژه علیه اقلیت‌های ملی/مذهبی، نگرانی‌های جدی ذیل ممنوعیت تبعیض در میثاق حقوق مدنی و سیاسی نیز مطرح می‌شود.

۴.۵ شرایط بازداشت، مرگ تحت بازداشت و مجازات‌های بدنی

استانداردهای مرتبط: ماده‌های ۷ و ۱۰ میثاق حقوق مدنی سیاسی و قواعد ماندلا، و پروتکل مینه‌سوتا. هانا در سال ۲۰۲۵ ۹ مورد مرگ در بازداشت را ثبت کرده است. چهار مورد به فقدان رسیدگی پزشکی نسبت داده شده، یک مورد به خودکشی، و چهار مورد به عنوان «مرگ‌های مشکوک» ثبت شده‌اند. هانا همچنین اعتصاب غذای ۱۱ زندانی را در اعتراض به محرومیت از درمان و شرایط نامناسب بازداشت مستند کرده است.

در زندان ارومیه، چهار زندانی محکوم به سرقه، تحت مجازات قطع چهار انگشت دست راست قرار گرفته‌اند. چنین مجازات بدنی، نقض آشکار ممنوعیت مطلق شکنجه و رفتار یا مجازات ظالمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز است. در موارد مرگ در بازداشت، استانداردهای بین‌المللی تحقیقاتی سریع، مؤثر، مستقل و شفاف را الزامی می‌داند که بتواند مسئولیت را مشخص کند و امکان جبران خسارت را فراهم سازد. ترکیب مرگ در بازداشت، سهل‌انگاری پزشکی و مجازات‌های بدنی نشان‌دهنده فروپاشی جدی سازوکارهای حمایتی از کرامت انسانی در محیط‌های بازداشت است.

۴.۶ کشتار غیرنظامیان و درگیری‌های مسلحانه

استانداردهای مرتبط: ماده ۶ میثاق حقوق مدنی سیاسی و اصول پایه به‌کارگیری زور ملل متحد. هانا در سال ۲۰۲۵، ۶ کشته افراد نظامی را در درگیری با گروه‌های مسلح ناشناس ثبت کرده است. هانا همچنین ۱۲ مورد مرگ غیرنظامیان را بر اثر شلیک مستقیم نیروهای اجرای قانون مستند کرده است. هرگونه استفاده مرگبار از زور توسط مأموران دولت، تعهدات سخت‌گیرانه ذیل حق حیات را فعال می‌کند و مستلزم تحقیق مستقل و پاسخگویی است. در نبود تحقیقات مؤثر، کشتار غیرقانونی می‌تواند به رویه‌ای عادی در اجرای قانون تبدیل شود، نه استثنایی محدود به ضرورت.

با وجود این، هیچ‌گونه سازوکار قضایی شفاف در سالهای اخیر در این خصوص در کردستان مشاهده نمی‌شود.

۵. حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی

۵.۱ ایمنی کارگران و سرکوب کارگری

استانداردهای مرتبط: ماده‌های ۷ و ۱۲ میثاق حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی. هانا در سال ۲۰۲۵ ۵۵ مرگ کارگر را ناشی از حوادث محیط کار ثبت کرده است. هانا همچنین بازداشت دست کم ۲۸ کارگر را ثبت کرده است. این یافته‌ها بیانگر ناکامی در نظارت بر ایمنی محیط کار، پیشگیری و پاسخگویی است و نگرانی‌هایی را درباره تضمین حق برخورداری از شرایط کار ایمن و سالم مطرح می‌کند. مرگ‌های قابل پیشگیری در محیط کار همچنین تعهد دولت را برای تنظیم‌گری و اجرای استانداردهای ایمنی در عمل، نه فقط در متن قانون، برجسته می‌سازد.

۲.۵ بحران سلامت روان و خودکشی

استانداردهای مرتبط: ماده ۱۲ میثاق حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی.
هانا در سال ۲۰۲۵ ۱۳۷ مورد خودکشی را در کردستان ثبت کرده است: ۴۸ زن، ۸۹ مرد و ۱۶ کودک زیر ۱۸ سال. هرچند تفسیر آماری خودکشی نیازمند احتیاط است، مقیاس موارد ثبت شده نشان دهنده فشار اجتماعی شدید است و ضرورت دسترسی پذیری خدمات سلامت روان و زیرساخت های حمایتی را برجسته می کند. وجود موارد مربوط به کودکان، فوریت ایجاد خدمات پیشگیرانه و نظام های حمایت از خانواده را دوچندان می کند.

۳.۵ خشونت مبتنی بر جنسیت و قتل های موسوم به «ناموسی»

استانداردهای مرتبط: ماده های ۶ و ۷ میثاق حقوق مدنی و سیاسی و ماده ۱۹ کنوانسیون حقوق کودک.
هانا هشت مورد قتل توسط بستگان مرتبط با اختلافات خانوادگی و ۳۸ قتل موسوم به ناموسی توسط اعضای خانواده را ثبت کرده است. قربانیان قتل های ناموسی شامل ۳۲ زن و شش مرد هستند و ۱۲ قربانی کودک زیر ۱۸ سال بوده اند.

حقوق بین الملل بشر دولتها را مکلف به «دقت لازم» برای پیشگیری، تحقیق و مجازات خشونت قابل پیش بینی توسط عاملان غیردولتی می کند و همچنین باید سازوکارهای حمایتی مؤثر برای افراد در معرض خطر فراهم شود. هرگاه مسیرهای حفاظت وجود نداشته باشد، قصور دولت عملاً به بخشی از شرایطی تبدیل می شود که خشونت مرگبار را ممکن و پایدار می کند. در این خصوص قوانین جمهوری اسلامی نه تنها بازدارنده نیستند بلکه با اقتباس از فقه اسلامی و اختیار مطلق «ولی» بر فرزند خود بستر جرم زایی و خشونت ایجاد کرده اند.

۴.۵ کنشگران محیط زیست و ناکارآمدی‌های ایمنی عمومی

استانداردهای مرتبط: ماده‌های ۶ و ۹ میثاق و ماده ۱۲ میثاق حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی. هانا در سال ۲۰۲۵ مرگ چهار کنشگر محیط زیست را هنگام تلاش برای مهار آتش‌سوزی جنگل‌ها ثبت کرده است. همچنین دو جنگلیان در حملات مسلحانه توسط افراد ناشناس زخمی شده‌اند و هشت کنشگر محیط زیست بازداشت شده‌اند. این رخدادها نگرانی‌هایی را درباره آمادگی ایمنی عمومی، حفاظت از جان، و تنگ‌تر شدن فضای مدنی برای کنشگری محیط زیستی در حوزه منافع عمومی مطرح می‌کند. مرگ هنگام پاسخ اضطراری همچنین پرسش‌هایی درباره آموزش، تجهیزات، و آمادگی دولت برای جلوگیری از تلفات قابل پیشگیری ایجاد می‌کند.

۶. اعتراضات ۲۸ دسامبر ۲۰۲۵ (ادامه‌دار)

در ۲۸ دسامبر ۲۰۲۵، اعتراضات در ایران در بستر دشواری شدید اقتصادی و افزایش سریع قیمت‌ها شکل گرفت؛ پس از آنکه در اواخر دسامبر، نرخ برابری ریال در برابر دلار آمریکا به پایین‌ترین سطح تاریخی رسید. گزارش‌ها نشان می‌دهد این اعتراضات با تعطیلی مغازه‌ها و تجمع اعتراضی بازاریان در بازار بزرگ تهران آغاز شد و سپس به استان‌های دیگر گسترش یافت.

از آنجا که این رخدادها در پایان دوره گزارش‌دهی شروع شده و به سال ۲۰۲۶ تسری یافته است، هانا این وضعیت نقض حقوق بشر را در گزارشات موضوعی، ویژه و ماهیانه شال ۲۰۲۶ گزارش خواهد نمود.

وضعیت حقوق بشر در کردستان ایران در سال ۲۰۲۵ انعکاسی از الگوهایی نقض حقوق بشر ارائه می‌دهد که نمی‌توان آن را به رخدادهای منفرد یا خطاهای موردی تقلیل داد. مستندات هانا از محیطی ساختارمند حکایت دارد که در آن اجرای قهرآمیز، عدالت کیفری تنبیهی و بی‌توجهی اداری در کنار هم عمل می‌کنند و نتیجه آن کاهش حقوق و تضعیف حمایت‌های قانونی برای گردها است. جمع‌بندی داده‌ها مبین پایش شدید امنیتی بر فضای مدنی، تشدید نگرش امنیتی، و عمیق‌تر شدن ناامنی حقوقی برای شهروندان عادی است، به ویژه در مناطق مرزی، وضعیت بازداشت خودسرانه و گروه‌های اجتماعی به حاشیه رانده شده و نیاز به حمایت.

از جمله نگران‌کننده‌ترین شاخص این روند، همچنان مقیاس و شتاب گرفتن مجازات اعدام است.

افزایش شدید اعدام‌ها در کردستان، همراه با داده‌های سراسری درباره اجرای نامتناسب حکم اعدام برای زندانیان گُرد، نگرانی‌های جدی ذیل حقوق بین‌الملل حقوق بشر ایجاد می‌کند، به ویژه در ارتباط با حق حیات و تضمین‌های دادرسی عادلانه. در عمل، اعدام نه فقط یک مجازات کیفری، بلکه ابزاری برای بازدارندگی سیاسی و کنترل اجتماعی باقی مانده است، به ویژه در پرونده‌هایی که اتهامات امنیتی از مسیرهایی پیگیری می‌شود که حداقل معیارهای دادرسی منصفانه را تأمین نمی‌کند.

مناطق مرزی همچنان محل آسیب‌های قابل پیش‌بینی و تکرارشونده است. ادامه کشتار و جرح کولبران و کاسبکاران مرزی، الگویی از حکمرانی را نشان می‌دهد که فعالیت اقتصادی مبتنی بر بقا را مسئله‌ای امنیتی می‌بیند، نه واقعیت اجتماعی و اقتصادی نیازمند حفاظت قانونی. اتکای مکرر به شلیک مستقیم و نبود سازوکارهای شفاف پاسخگویی، نشان‌دهنده ناتوانی پایدار در رعایت معیارهای ضرورت و تناسب است. در کنار آن، مین‌ها و بقایای انفجاری جنگ همچنان هزینه‌ای بلندمدت بر غیرنظامیان تحمیل می‌کند، از جمله بر کودکان، و این امر شکست مداوم دولت در پیشگیری، پاکسازی و حمایت از قربانیان را برجسته می‌کند.

در زندان‌ها، یافته‌های هانا نقض بسیار شدید در حمایت از حقوق بنیادین افراد را نشان می‌دهد. مرگ در بازداشت، محرومیت از درمان، و گزارش‌های مربوط به مرگ‌های مشکوک، الگوی بی‌توجهی نهادی و مصونیت از مجازات را آشکار می‌کند که با تعهد به رفتار انسانی با بازداشت‌شدگان ناسازگار است. تداوم مجازات‌های بدنی، از جمله قطع عضو، نقض فاحش ممنوعیت مطلق رفتار یا مجازات غیرانسانی و تحقیرآمیز است و از فروپاشی نظارت و مهار قانونی در نظام بازداشت حکایت دارد.

در حوزه حقوق اقتصادی و اجتماعی نیز داده‌ها از آسیب‌پذیری شدید حکایت دارد. مرگ کارگران در حوادث کاری، شکست قابل پیشگیری در اجرای استانداردهای ایمنی را نشان می‌دهد و بازداشت کارگران از خصومت پایدار با سازمان‌یابی و مطالبه کرامت و امنیت در محیط کار حکایت می‌کند. مقیاس خودکشی‌ها در کردستان، از جمله موارد مربوط به کودکان، نشانه‌ای جدی از فشار اجتماعی و نبود حمایت کافی در سلامت روان و نظام‌های حمایت اجتماعی است. همچنین، تداوم خشونت مبتنی بر جنسیت و قتل‌های ناموسی از شکاف مرگبار در پیشگیری، حفاظت و دسترسی مؤثر به عدالت برای افراد در معرض خطر خبر می‌دهد، به ویژه برای زنان و کودکان.

در نهایت، روزهای پایانی سال ۲۰۲۵ آغازگر بحران حقوق بشری نو در سطح ملی است. در ۲۸ دسامبر ۲۰۲۵، اعتراضات بر سر افزایش قیمت‌ها و بی‌ثباتی اقتصادی و پس از سقوط ارزش ریال گزارش شده است. بنا بر گزارش‌ها، جرقه اولیه با تعطیلی کسب‌وکارها در بازار بزرگ تهران زده شد و سپس به استان‌های دیگر گسترش یافت. هانا این موج اعتراضی و پاسخ دولت را تحول مهمی می‌داند که پیامدهای فوری برای حق حیات، آزادی، دادرسی عادلانه، و آزادی تجمع و بیان دارد. چون این رخدادها در پایان دوره گزارش‌دهی آغاز شده و فراتر از آن ادامه یافته است، هانا آن را به طور مستمر پایش و مستندسازی خواهد کرد و این موضوع ستون اصلی گزارش سال ۲۰۲۶ سازمان خواهد بود، از جمله ثبت نظام‌مند کشتار، بازداشت، پیگرد، شرایط بازداشت و الگوهای خشونت مرتبط با اعتراضات.

۸. توصیه‌ها

الف. توصیه‌ها به جمهوری اسلامی ایران در جهت رعایت حقوق بشر

سازمان حقوق بشر هانا قویا از جمهوری اسلامی ایران می‌خواهد برای انطباق قانون، سیاست و عمل با تعهدات بین‌المللی حقوق بشر، اقدامات فوری زیر را انجام دهد:

اعلام توقف فوری اجرای اعدام‌ها با هدف حرکت به سوی لغو مجازات اعدام، و توقف هر اعدام در پرونده‌هایی که تضمین‌های دادرسی عادلانه رعایت نشده است، از جمله پرونده‌هایی که ادعای اخذ اعتراف تحت اجبار یا محرومیت از وکیل مطرح است.

تضمین حقوق دادرسی عادلانه در همه پرونده‌های کیفری، از جمله دسترسی فوری به وکیل منتخب از لحظه بازداشت، دسترسی به پرونده، و امکان نظارت قضایی مؤثر؛ و نیز کنار گذاشتن ادله‌ای که از طریق شکنجه یا اجبار به دست آمده است. پایان دادن به استفاده غیرقانونی از زور مرگبار به ویژه علیه کولبران و غیرنظامیان، با اجرای سخت‌گیرانه معیارهای ضرورت و تناسب در پلیس و مرزبانی، و محدود کردن استفاده از سلاح گرم به مواردی که فقط برای حفاظت از جان، آن هم به عنوان آخرین راهکار، ضروری است.

تحقیق فوری، مستقل و مؤثر درباره همه موارد قتل توسط مأموران دولت، از جمله تیراندازی‌های مرزی و مرگ غیرنظامیان، همراه با پاسخگویی و جبران خسارت معنادار برای خانواده‌های قربانیان.

توقف بازداشت‌های خودسرانه و بازداشت‌های گسترده از جمله علیه کنشگران، کارگران و معترضان، و تضمین اینکه همه بازداشت‌شدگان از دلایل بازداشت آگاه شوند، فوری نزد قاضی حاضر شوند، و از بدرفتاری مصون بمانند.

بهبود شرایط بازداشت مطابق استانداردهای بین‌المللی از جمله تضمین دسترسی کافی به خدمات درمانی، پیشگیری از مرگ در بازداشت، و تحقیق شفاف درباره هر مرگ در بازداشت مطابق قواعد ماندلا و پروتکل مینه‌سوتا.

لغو مجازات‌های بدنی از جمله قطع عضو، و اصلاح رویه‌ها و قوانین کیفری برای انطباق با ممنوعیت مطلق شکنجه و رفتار یا مجازات ظالمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز.

حفاظت ویژه از کودکان و دیگر گروه‌های آسیب‌پذیر با تضمین اینکه بازداشت کودکان فقط به عنوان آخرین راهکار و برای کوتاه‌ترین مدت ممکن اعمال شود و با تضمین‌های ویژه کودکان، ارتباط با خانواده و دسترسی به کمک حقوقی همراه باشد؛ و نیز تقویت اقدامات پیشگیرانه در برابر مین‌ها، خشونت مبتنی بر جنسیت و قتل‌های ناموسی.

ب. توصیه‌ها به سازمان‌های حقوق بشری بین‌المللی و جامعه جهانی

سازمان حقوق بشر هانا از نهادهای حقوق بشری بین‌المللی، سازوکارهای سازمان ملل و دیگر بازیگران مرتبط می‌خواهد:

پایش و گزارش‌دهی را تقویت کنند و با تمرکز مستمر بر کردستان ایران، به ویژه درباره اعدام‌ها، کشتار غیرقانونی، بازداشت کودکان و مرگ در بازداشت، توجه ویژه داشته باشند؛ از جمله در ارتباط با تحولات ناشی از موج اعتراضی که از ۲۸ دسامبر ۲۰۲۵ آغاز شد.

پشتیبانی از ابتکارهای مستقل مستندسازی، ارائه کمک حقوقی به قربانیان و خانواده‌ها، و حفاظت از شاهدان و مدافعان حقوق بشر که در معرض اقدام تلافی‌جویانه قرار دارند.

مسیرهای حمایتی و حفاظتی را گسترش دهند برای افراد در معرض خطر، از جمله کنشگران، وکلا، روزنامه‌نگاران، فعالان کارگری، کنشگران محیط زیست، و بستگان بازداشت‌شدگان، از طریق اقدامات فوری حمایتی و سازوکارهای هماهنگ حفاظت.

سازمان حقوق بشر هانا، یک سازمان مستقل، غیر دولتی و غیرانتفاعی است که متعهد به پیشبرد حقوق بشر، با تمرکز ویژه بر منطقه کردستان ایران می‌باشد. این سازمان در دسامبر ۲۰۱۹ تأسیس شده و در مارس ۲۰۲۳ در ژنو و اوت ۲۰۲۴ در کانادا به ثبت رسیده است. هانا بر اساس اصول عدالت، برابری و کرامت انسانی برای همه فعالیت می‌کند. تأمین مالی سازمان به‌طور کامل توسط اعضا و حامیانی مانند شما صورت می‌گیرد. فعالیت‌های ما کاملاً مستقل از هرگونه ایدئولوژی سیاسی، منافع اقتصادی یا وابستگی‌های دینی است.

وب سایت : www.hanahr.org

ایمیل: hana@hanahr.org

ایکس : [@hana_humanright](https://twitter.com/hana_humanright)

اینستگرام : [hana.farsi](https://www.instagram.com/hana.farsi)

تلگرام : [@hana_farsi](https://www.telegram.me/hana_farsi)

